

EESTI KEELE UURIMINE

Eesti keele uurimisele andis uue hoo eesti keele ja sugulaskeelte professoride loomine Tartu ülikoolis 1919. aastal. 1919–1924 oli eesti keele professoriks Jaan Jõgever, 1925–1941 Andrus Saareste. 1920. a loodi Tartu ülikooli juurde Akadeemiline Emakeele Selts, mis korraldas murdekogumist, andis välja ajakirja Eesti Keel ja toimetisi. Sõjaeelsel perioodil domineeris eesti keele ajaloo ja murrete uurimine (Andrus Saareste, Lauri Kettunen, Julius Mägiste), 1930. aastatel kujunes välja ka eksperimentaalfoneetika ja fonoloogia (Paul Ariste).

Sõjajärgses Tartu ülikoolis avaldati uurimusi peamiselt foneetika (P. Ariste) ja keeleajaloo alal (P. Ariste, Arnold Kask). 1960. aastatel hakati rohkem tähelepanu pöörama ka tänapäeva eesti keele grammatikale. Eesti keele kateedri juures tegutses Huno Rätsepa juhtimisel noortest uurijatest koosnev rühm (generatiivse grammatika grupp GGG), kes hakkas eesti keele uurimisel rakendama moodsaid meetodeid ja teooriaid (struktuuriline lingvistika, generatiivgrammatika).

Akadeemiliste kollektiivtööde koostamiseks asutati 1947. a Keele ja Kirjanduse Instituut (a-st 1993 Eesti Keele Instituut). Instituudis valmisid õigekeelsussõnaraamatud, eesti kirjakeele seletussõnaraamat, eesti keele teaduslik grammatika, murdeülevaated ja murdetekstide akadeemilised väljaanded, nimeuurimused, hakati koostama murdesõnaraamatut.

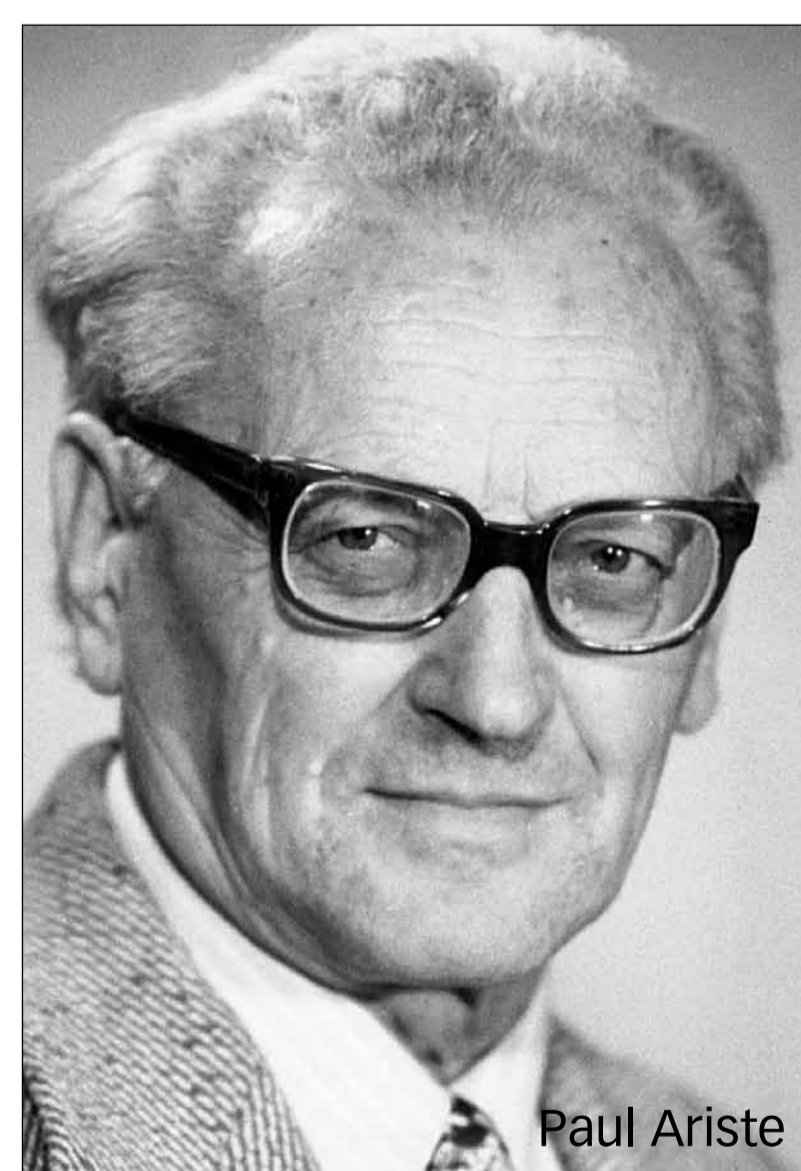
1960.–1980. aastatel kujunes instituudist ka rahvusvaheliselt tunnustatud foneetikakeskus.

1990. aastatel hakkas nii Tartu Ülikoolis kui ka Eesti Keele Instituudis arenema arvutilingvistika ja keeletehnoloogia. Hakati koostama tekstikorpuseid ning korpuste põhjal tegema kirjakeele grammatika, sõnavara ning suulise suhtluse, samuti vana kirjakeele ja murdekeele uuringuid. Nii Tartu kui ka Tallinna ülikoolis hakati tegelema tekstilingvistika ja sotsiolingvistikaga. Eesti Keele Instituudis jätkus leksikoloogiline uurimistöö, sajandivahetusel ja uuel sajandil valmisid õigekeelsussõnaraamatu uued väljaanded, uuendatud eesti keele seletav sõnaraamat, etümoloogiasõnaraamat ja kohanimeraamat. Tartu Ülikoolis valmisid foneetika, sõnamoodustuse, vormiõpetuse ja süntaksi tervikkäsitlused ning akadeemiline eesti keele grammatika.

II maailmasõja ajal emigreerunud mitu tuntud eesti lingvisti jätkas välismaal eesti keele uurimist. Rootsis töötanud Valter Tauli sai rahvusvahelise tunnustuse keelekorraldusteoreetikuna, tüpoloogina ja grammatikuna, Andrus Saareste koostas mahuka mõistelise sõnaraamatu, Julius Mägiste etümoloogiasõnaraamatu. Saksamaal said rahvusvaheliselt tuntuks Els Oksaare kakskeelsuse alased tööd, USAs Ilse Lehiste foneetikauuringud.

Andrus Saareste

Paul Ariste

Valter Tauli

TEADUSLIKUD GRAMMATIKAD

Valter Tauli, Eesti grammatika I. Hääliku-, vormi- ja sõnaõpetus. Uppsala 1972; II. Lauseõpetus. Uppsala 1980.

Valter Tauli, Standard Estonian Grammar. Part I. Phonology, morphology, word-formation. Uppsala 1973; Part II. Syntax. Uppsala 1983.

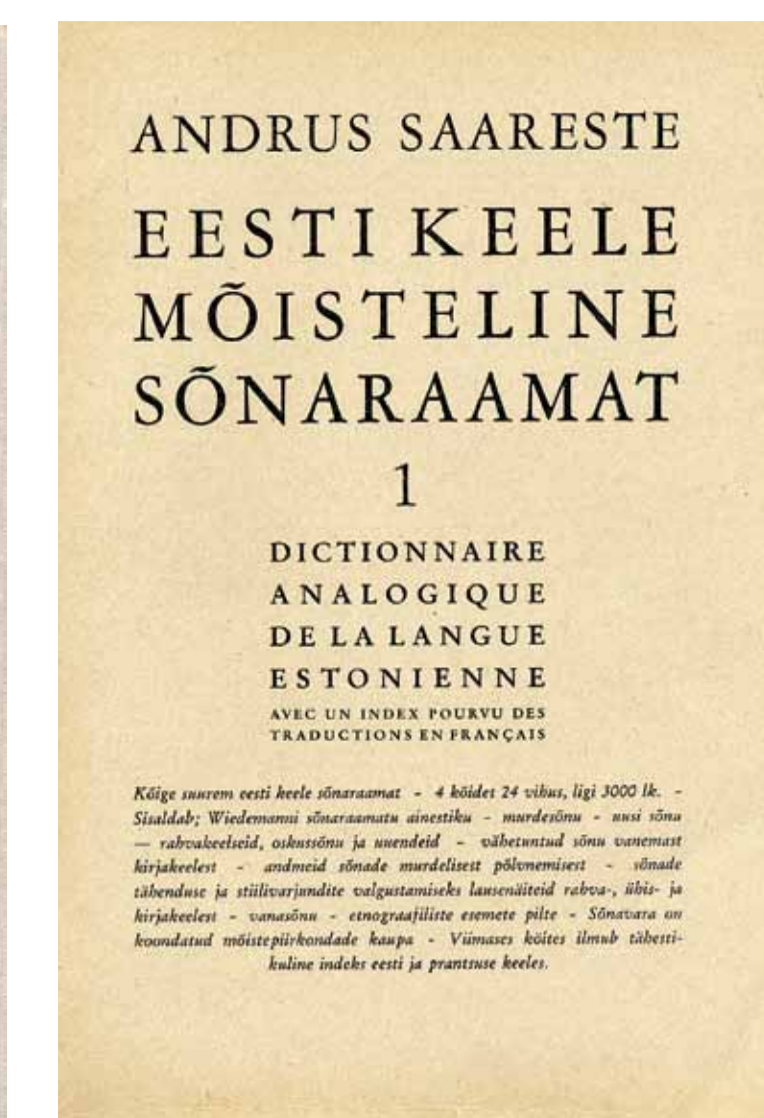
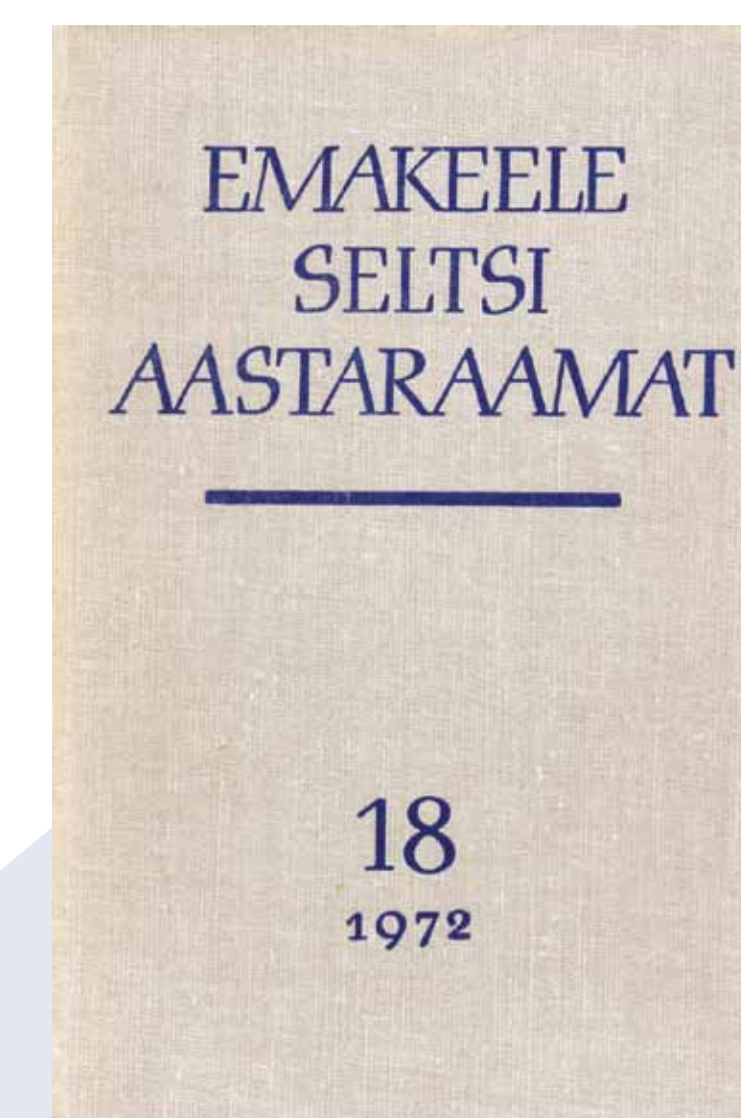
Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare, Eesti keele grammatika I. Morfoloogia, sõnamoodustus. Tallinn 1995; II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn 1993.

KÄSIRAAMATUD EESTI KEELE JA SELLE UURIMISE KOHTA

Alo Raun, Andrus Saareste. Introduction to Estonian linguistics. Wiesbaden 1965.

Johannes Valgma, Nikolai Rimmel. Eesti keele grammatika. Tallinn 1968.

Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross. Eesti keele käsiraamat. Tallinn 1997, 3. trükk 2007.

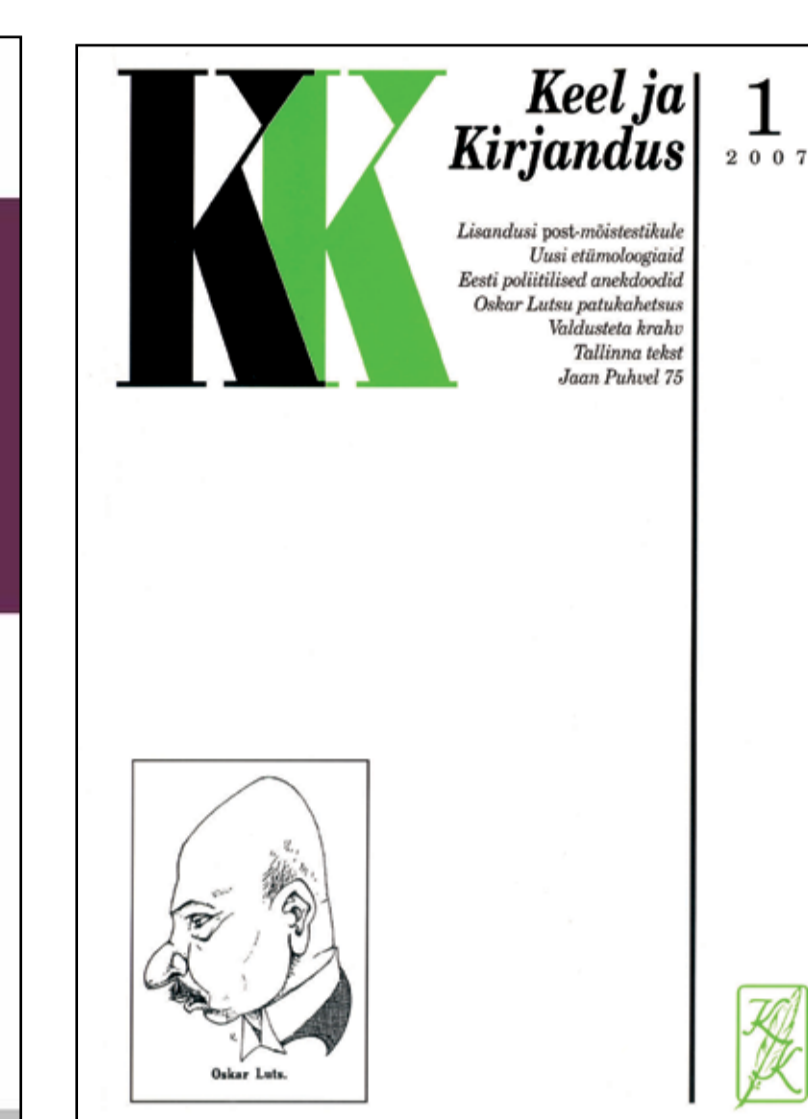
SÕNARAAMATUID

Andrus Saareste, Eesti keele mõisteline sõnaraamat I–IV. Uppsala 1958–1968; EKMS Indeks. Uppsala 1979.

Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn 2009.

Eesti murrete sõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn 1994–. Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar, Eesti etümoloogiasõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn 2012.

Eesti kohanimeraamat. Eesti Keele Instituut, Võru Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum. Tallinn 2016.

TEKSTIKORPUSI

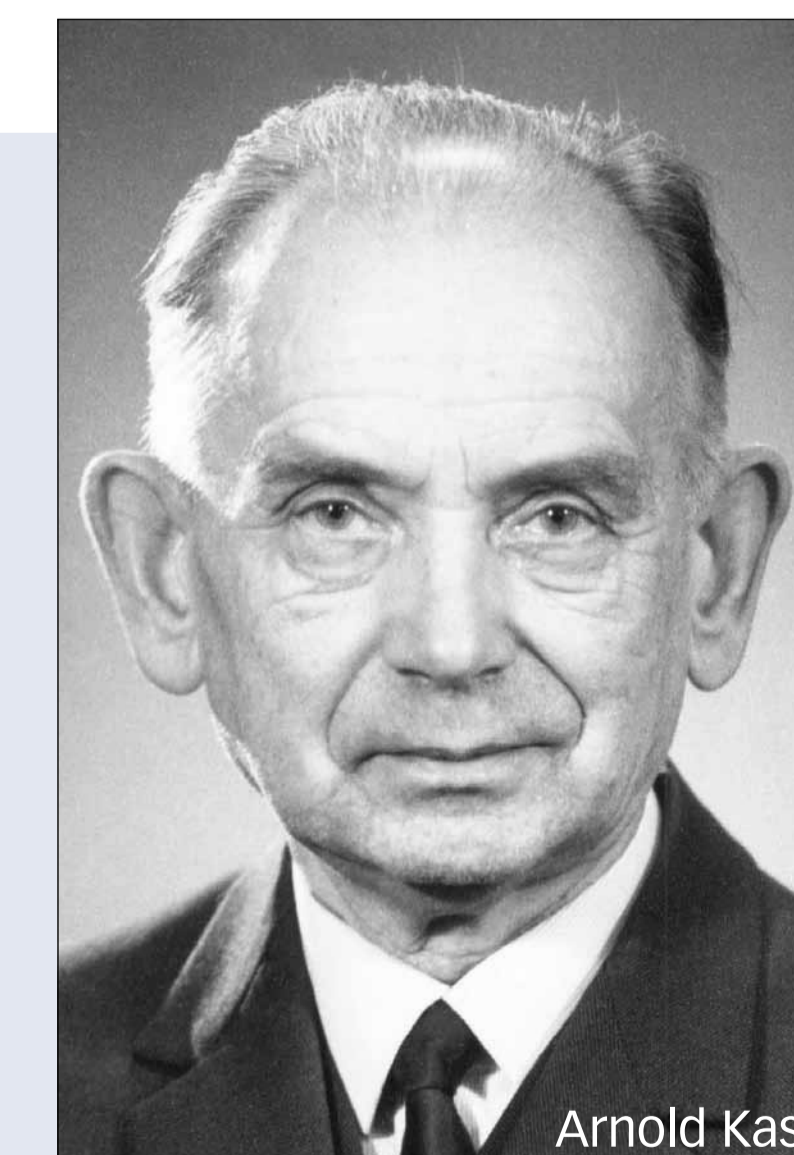
Uurimistöö tarvis on koostatud suured tekstiandmebaasid ehk tekstikorpused. Korpustest soovitud keelendite otsimiseks on loodud kasutajaliidesed, nt Keeleveeb <http://www.keeleveeb.ee/> või KORP <https://korp.keeleressursid.ee/>. Suurim eesti keele korpus on eesti keele ühendkorpus 2017 (DOI: 10.15155/3-00-0000-0000-0000-071E7L), milles on 1,3 miljardit sõnet. Keele erikujude uurimisel on abiks erikorpused, nt eesti murrete korpus <https://www.keel.ut.ee/et/keelekogud/murdekorpus/>, vana kirjakeele korpus <http://vakk.ut.ee/>, foneetikakorpus <https://www.keel.ut.ee/et/foneetikakorpus/> või suulise keele korpus <https://www.cl.ut.ee/suuline1/>. Keeleandmebaase koondab ja haldab Eesti keeleressursside keskus <https://keeleressursid.ee/>.

PERIOODIKAVÄLJAANDEID

Emakeele Seltsi aastaraamat (1955–), Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat (2005–), ajakirjad Keel ja Kirjandus (1958–) ja Linguistica Uralica (1965–).

EESTI KEELE UURIJAD

Andrus Saareste (1892–1964) – murded, keeleajalugu; Lauri Kettunen (1885–1963) – murded, keeleajalugu, grammatika; Valter Tauli (1907–1986) – keelekorraldusteooria, grammatika, tüpologia; Julius Mägiste (1900–1978) – keeleajalugu; Paul Ariste (1905–1990) – keeleajalugu, foneetika; Arnold Kask (1902–1994) – keeleajalugu, murded, grammatika; Mari Must (1920–2008) – murded; Paul Alvre (1921–2008) – keeleajalugu; Ilse Lehiste (1922–2010) – foneetika; Huno Rätsep (1927) – grammatika, keeleajalugu; Mati Hint (1937) – grammatika; Tiit-Rein Viitso (1938) – grammatika, keeleajalugu; Mati Erelt (1941) – grammatika; Haldur Õim (1942) – semantika, arvutilingvistika; Helle Metslang (1950) – grammatika; Tiit Hennoste (1953) – suuline keel; Kristiina Ross (1955) – vana kirjakeel; Karl Pajusalu (1963) – murded, keeleajalugu; Martin Ehala (1963) – grammatika, sotsiolingvistika.

Arnold Kask

Huno Rätsep

Estonian Language. Ed by Mati Erelt. Linguistica Uralica. Supplementary Series. Volume 1. Tallinn 2003, 2. ed. 2007.

Eesti keele uurimise ülevaade. Koost. Mati Erelt. Emakeele Seltsi aastaraamat 48 (2002). Reet Kasik. Stahli mantlipärijad: eesti keele uurimise lugu. Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.